

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ»

I. Загальна інформація

Заклад вищої освіти	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Факультет	Педагогіки, психології, соціальної роботи та мистецтв
Кафедра	Педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту
Освітня програма	«Середня освіта. Англійська мова та зарубіжна література»
Рівень вищої освіти	Другий (магістерський) рівень
Курс/семестр	1 рік, 1 семестр
Мова навчання	Українська мова
Розробник	Кандидат психологічних наук, доцент Горянська А.М.
Затверджено	Засідання кафедри педагогіки, початкової освіти, психології та менеджменту, протокол №1 від 27.08.2024 р.
Обсяг дисципліни	<i>Денна:</i> 3 кредити ЄКТС, що відповідає 90 академічним годинам, з яких 30 годин – аудиторне навчання (лекції – 16 год., практ. – 14 год.) і 60 годин – самостійна робота, залік. <i>Заочна:</i> 3 кредити ЄКТС, що відповідає 90 академічним годинам, з яких 10 годин – аудиторне навчання (лекції – 6 год., практ. – 4 год.) і 80 годин – самостійна робота, залік.
Статус дисципліни	обов'язкова

Вивчення дисципліни дозволяє магістрантам набути базових знань та навичок щодо оптимізації управління розвитком особистості в освітньому процесі з врахуванням дії соціально-психологічних чинників. Особлива увага приділяється проблемам психології спілкування, соціально-психологічним питанням формування та розвитку освітнього середовища, соціалізації особистості, соціально-психологічним характеристикам педагогічного колективу. Під час практичних занять будуть створюватися умови для формування умінь, важливих для вивчення соціально-психологічних особливостей освітньої системи, побудови розвивальної взаємодії з учнями та класом в цілому, умінь командної роботи тощо.

II. Компетентності та результати навчання

2.1. Компетентності

Вивчення дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Середня освіта. Англійська мова та зарубіжна література» сприяє набуттю здобувачами програмних компетентностей:

ЗК1. Здатність захищати та піклуватися про права, інтереси та потреби людини і громадянина, держави й суспільства.

ЗК2. Здатність до міжособистісної взаємодії, роботи в команді, спілкування з представниками професійних груп різного рівня.

ЗК4. Здатність до прийняття обґрунтованих рішень у професійній діяльності та відповідального ставлення до обов'язків, мотивування людей до досягнення спільної мети.

ЗК5. Здатність до генерування нових ідей, виявлення та розв'язання проблем у сфері професійної діяльності, бути критичним і самокритичним.

ЗК6. Здатність критично осмислювати, поглиблювати, інтегрувати і застосовувати концептуальні знання з фундаментальних і прикладних наук у практичних ситуаціях професійної діяльності.

СК6. Здатність використовувати ефективні шляхи мотивації здобувачів освіти до навчання та саморозвитку; надавати соціально-емоційну підтримку з урахуванням індивідуальних особливостей кожного учня та етичної відповідальності.

СК7. Здатність до конструктивної взаємодії та спілкування з учасниками освітнього процесу, педагогічного партнерства в професійній та науковій діяльності.

СК8. Здатність організовувати функціонування безпечного та інклюзивного освітнього середовища.

СК10. Здатність здійснювати моніторинг власної педагогічної діяльності і визначати потреби, перспективи та наявні ресурси для професійного розвитку впродовж життя.

2.2. Результати навчання

Вивчення навчальної дисципліни у комплексі з іншими освітніми компонентами ОП «Середня освіта. Англійська мова та зарубіжна література» сприяє досягненню здобувачами таких програмних результатів навчання:

ПРН8. Оцінювати власну педагогічну діяльність, визначати потреби та перспективи професійного розвитку, генерувати нові ідеї для розв'язання проблем у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації.

ПРН9. Використовувати ефективні стратегії мотивації здобувачів освіти до навчання та саморозвитку; надавати соціально-емоційну підтримку учасникам освітнього процесу, піклуючись про їх права, інтереси та потреби.

III. Методи та засоби навчання

3.1. Методи навчання

Проблемні та інтерактивні методи навчання, елементи тренінгу комунікативних умінь, консультації.

3.2. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

- доступ до мережі Інтернет;
- університетське віртуальне навчальне середовище – УНІКОМ;
- електронна пошта;
- Zoom.

IV. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Анотація змісту за темами

Тема 1. Соціальна психологія освіти.

Освіта у сучасному світі. Освіта як багатоаспектний феномен. Освіта в загальнокультурному контексті. Феноменологія освіти як рухливого образу культури. Загальнометодологічний сенс поняття «освіта». Освіта як система. Освіта як соціальний інститут. Освіта як процес. Освіта як результат. Соціально-психологічні чинники та якість освітнього процесу.

Поняття освітнього простору особистості. Освітній простір як результат взаємодії особистості з елементами культури (освітнім середовищем). Освітнє середовище як система соціальних зв'язків і відношень у галузі освіти. Структура та класифікація освітніх середовищ.

Психологічна безпека та її природа. Психологічна безпека в освітньому середовищі. Психологічна культура як провідний фактор та умова безпечного освітнього середовища.

Цілі, завдання та принципи освіти. Основні напрями навчання у сучасній освіті. Профільна освіта: соціально-психологічний аспект.

Соціальна психологія освіти як новий напрям наукового знання. Предметне поле соціальної

психології освіти. Міждисциплінарне дослідження особистості в освітньому просторі. Соціально-психологічні чинники та якість освітнього процесу. Індивідний, інтерперсональний та організаційний рівень соціально-психологічного аналізу розвитку особистості в освітньому просторі.

Тема 2. Соціально-психологічні аспекти вивчення особистості

Міждисциплінарне дослідження особистості в освітньому просторі. Індивідний, інтерперсональний та організаційний рівень соціально-психологічного аналізу розвитку особистості в освітньому просторі.

Розуміння особистості та уявлення про її структуру, умови та рушійні сили розвитку у вітчизняних та зарубіжних теоріях особистості. Специфіка соціально-психологічної проблематики особистості. Соціально-конструктивіський підхід до розуміння особистості.

Соціально-психологічні властивості особистості. Соціальна установка: поняття, структура (емоційний, когнітивний та поведінкові компоненти) та функції. Стереотипи та упередженість. Установки та реальна поведінка людини.

Соціально-психологічна компетентність та особистісний потенціал. Пізнавальний, морально-особистісний, комунікативний, естетичний та творчий потенціал особистості. Розвиток особистості як результат її входження в різні соціальні групи.

Соціальний інтелект як складова соціально-психологічної компетентності педагога. Структура соціального інтелекту особистості вчителя та характеристика його базових складових. Функції соціального інтелекту особистості вчителя.

Вплив ідентичності на соціальну поведінку особистості. Самовизначення особистості: форми, рівні, типи. Вікові особливості самовизначення старшокласників. Механізм ідентифікації-уособлення в ранньому юнацькому віці.

Професійне самовизначення як особлива форма особистісного самовизначення людини. Психологічні чинники, які складають основу професійного самовизначення. Професійне самовизначення як психологічний центр соціальної ситуації розвитку в ранній юності.

Соціально-психологічні аспекти особистісного та професійного самовизначення старшокласників у освітньому процесі. Прийоми сприяння самовизначенню старших школярів на уроках англійської мови.

Тема 3. Спілкування як соціально-психологічний феномен

Поняття міжособистісних та суспільних стосунків. Структура міжособистісних стосунків. Поняття спілкування. Різновиди, рівні, форми спілкування. Структура та функції спілкування. Мотиваційна сфера спілкування. Афіліативна потреба та її структура. Альтруїстична потреба в структурі мотивів спілкування людини. Методи вивчення мотивації спілкування.

Спілкування як обмін інформацією (соціальна комунікація). Поняття соціальної комунікації. Особливості міжособистісної комунікації. Структура мовленнєвої комунікації, особливості та закономірності організації та розвитку мовленнєвої комунікації. Поняття невербальної комунікації, її значення у процесі спілкування. Соціально-комунікативні навички (soft skills) як базова компетентність для успішного та ефективного спілкування педагога.

Спілкування як сприйняття людьми одне одного (соціальна перцепція). Поняття соціальної перцепції. Співвідношення понять: соціальне прийняття, взаєморозуміння та взаємопізнання людей. Міжособистісне сприйняття як окремий випадок соціального сприйняття. Ефекти міжособистісного сприйняття. Механізми взаєморозуміння: ідентифікація, емпатія, рефлексія. Процес категоризації. Атрибуція. Каузальна атрибуція.

Спілкування як взаємодія (соціальна інтеракція). Поняття соціальної взаємодії. Структура та різновиди міжособистісної взаємодії. Співробітництво та конкуренція як основні різновиди взаємодії. Форми міжособистісної взаємодії. Міжособистісний вплив та його механізми.

Психологічні особливості спілкування в ранній юності. Вибірковість, інтимність спілкування

старших школярів.

Тема 4. Мала група як об'єкт соціально-психологічного дослідження

Поняття соціальної групи. Специфіка соціально-психологічного підходу. Соціальна група та спільність. Ознаки соціальної групи. Класифікація соціальних груп. Структура малої групи. Основні психологічні характеристики групи.

Загальні проблеми малої групи в психології. Основні напрями дослідження малої групи в історії соціальної психології. Поняття малої групи. Проблема верхньої та нижньої границі малої групи. Класифікації малих груп. Комунікативний потенціал групи, структура, види.

Тема 5. Міжособистісні стосунки в групах і колективах

Групи і команди в освітньому просторі. Умови та критерії груп. Причини об'єднання людей у групи та команди. Компоненти ефективної роботи груп. Типи груп і команд: функціональна група, неформальна група і цільова група. Ознаки колективу. Чинники, що зумовлюють появу неформальних груп. Основні відмінності формальних та неформальних груп. Чинники, що впливають на ефективність роботи групи. Групові норми. Модель «потенційної віддачі». Статус та роль членів групи. Види групових ролей: цільові, підтримуючі, негативні ролі. Групова динаміка. Велика групова динаміка. Мала групова динаміка. Механізми розвитку та стабілізації групи. Згуртованість груп. Типи згуртованості. Формування групового мислення. Модель групової поведінки Д. Хоманса. Дії вчителя щодо підвищення групової згуртованості в старших класах. Стадії становлення та розвитку колективу в старших класах: формування притирання, нормалізації, повної інтеграції. Ресурси малої групи в протидії явищам мобінгу і булінгу.

Лідерство в освітніх організаціях. Основи керівництва: вплив, лідерство, влада. Феномен влади. Влада як міжособистісна взаємодія. Влада в управлінні. База і баланс влади. Види влади. Джерела влади суб'єктів освітнього процесу. Аналіз деструктивної поведінки в організаційно-психологічному контексті. Лідерство і організаційна влада. Лідерство, керівництво - сутність і специфіка. Природа лідерства. Основні підходи та теорії лідерства. Соціальний вплив і лідерство. Стили лідерства. Розвиток лідерського потенціалу працівників.

Тема 6. Соціалізація особистості в освітньому процесі

Зміст та сутність соціалізації особистості в освітньому просторі. Поняття соціалізації. Чинники соціалізації. Форми соціалізації. Соціалізація діяльності, спілкування. Свідомості та самосвідомості. «Я» особистості. Стадії соціалізації. Баланс індивідуалізації та соціалізації особистості. Асоціалізація, десоціалізація, ресоціалізація. Механізми та суб'єкти соціалізації.

Соціалізація-навчання-виховання-научіння. Співвіднесення понять розвиток особистості та соціалізація, виховання. Психологічні проблеми виховання як цілеспрямованого процесу формування особистості. Класифікація виховних впливів. Основні принципи організації виховного впливу. Навчання та розвиток. Співвідношення навчання та розвитку. Розвиток психіки та особистості в онтогенезі. Чинники психічного розвитку. Соціальна ситуація розвитку. Основні лінії психічного розвитку. Розвиток в процесі навчання. Історичні зміни процесу соціалізації в шкільній освіті. Нові можливості соціалізації в українському освітньому просторі.

Онтогенетичні особливості соціалізації особистості. Завдання соціалізації дитини від народження до вступу у школу. Особливості та завдання соціалізації молодшого школяра. Соціалізація в підлітковому та юнацькому віці. Соціалізація на різних етапах дорослості.

Юність як важливий етап соціалізації. Профільне навчання як освітня стратегія соціалізації особистості старшокласників.

Тема 7. Психологія педагогічного спілкування

Спілкування в освітньому просторі. Педагогічне спілкування. Мотивація спілкування. Механізми взаєморозуміння. Емпатія. Конструктивні та неконструктивні стратегії та тактики впливу. Стратегії впливу: директивна, розвивальна, маніпулятивна. Комунікативні зв'язки в

організаційному контексті. Комунікативна мережа. Види організаційної комунікації. Зовнішня та внутрішня комунікація. Горизонтальні та вертикальні комунікації. Низхідні та висхідні комунікативні потоки. Проблеми висхідної комунікації. Поняття бар'єрів ефективної комунікації. Види комунікативних бар'єрів. Природа бар'єрів. Умови подолання комунікативних бар'єрів у спілкуванні.

Тема 8. Співробітництво та конфлікт в освітньому просторі

Співробітництво в процесі професійної діяльності. Види спільної діяльності: спільно-взаємодіюча, спільно-послідовна, спільно-індивідуальна, спільно-творча.

Дитиноцентризм, суб'єкт-суб'єктна, особистіснозорієнтована взаємодія. Діалог: поняття, теорія М. Бахтіна, М. Бубера. Соціально-психологічні ознаки діалогу. Рівні присутності. Довірче спілкування та стратегії його розвитку. Джерела та причини конфліктів у в освітньому просторі. Стадії протікання конфлікту. Структура конфлікту. Типологія конфліктів у діловому спілкуванні. Картографія конфлікту: виявлення проблеми конфлікту, інтересів, потреб, мотивації конфліктуючих сторін. Стили поведінки в конфлікті. Стратегії та шляхи вирішення конфліктів. Механізми впливу на партнера у конфліктній ситуації. Конфліктність та психологічні характеристики конфліктної поведінки у спілкуванні в освітньому просторі. Перемовини в конфлікті.

Толерантність та інтолерантність в освітньому процесі. Структура та види толерантності. Толерантність як риса фахівця. Толерантність до невизначеності як важлива умова самоефективності (конструктивної взаємодії) суб'єктів освітнього процесу у нових або незнайомих середовищах за наявності неповної або обмеженої інформації. Виховання толерантності старшокласників на уроках англійської мови.

Тема 9. Психологічне благополуччя особистості в освітньому просторі

Поняття психологічного здоров'я та психологічного благополуччя. Чинники психологічного здоров'я суб'єктів освітнього процесу. Мотивація досягнення як один з факторів, що зумовлюють психологічне благополуччя та ефективність діяльності суб'єктів освітнього процесу.

Поняття про стрес та основні підходи до його дослідження. Стрес і навчання. Стрес і робота. Вплив стресу на поведінку. Професійний стрес та чинники, що впливають на його виникнення в організаціях освіти. Синдром «вигорання». Методи психологічної допомоги при стресі. Фактори, що впливають на фізичний і психологічний стан суб'єкта освітнього процесу.

Стресори у освітньому середовищі. Основні прояви стресу у спілкуванні. Реакція на стрес: тип особистості А і тип особистості В. Гендерні відмінності реакції на стрес. Методи зниження рівня стресу (організаційні і персональні). Агресивна комунікація в освітньому просторі. Психологічні умови профілактики дезадаптивних явищ та насильства. Психологічні засоби зниження емоційного напруження, подолання наслідків булінгу та мобінгу.

Психологічні особливості надання соціально-емоційної підтримки учасникам освітнього процесу в складних і кризових ситуаціях, що викликають психологічний дискомфорт та емоційну нестабільність. Техніки сприяння ефективній адаптації до соціального середовища, до мінливих соціальних умов суб'єктів освітнього процесу.

Організація взаємодії в роботі з гетерогенними групами.

4.2. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин									
	Денна форма					Заочна форма				
	ус бог о	у тому числі				ус бог о	у тому числі			
		л	п	лб.	с. р		л	п	л б	с. р

ТЕМА 1. Соціальна психологія освіти	11	2	2		7	9			9
ТЕМА 2. Соціально-психологічні аспекти вивчення особистості	11	2	2		7	13	2	2	9
ТЕМА 3. Спілкування як соціально-психологічний феномен	11	2	2		7	13	2		9
ТЕМА 4. Мала група як об'єкт соціально-психологічного дослідження	8	2			7	9			9
ТЕМА 5. Міжособистісні стосунки в групах і колективах	8				7	9			9
ТЕМА 6. Соціалізація особистості в освітньому процесі	11	2	2		7	11	2		9
ТЕМА 7. Психологія педагогічного спілкування	10	2	2		6	11		2	9
ТЕМА 8. Співробітництво та конфлікт в освітньому просторі	10	2	2		6	9			9
ТЕМА 9. Психологічне благополуччя особистості в освітньому просторі	10	2	2		6	8			8
Усього годин	90	16	14		60	90	6	4	80

4.3. Тематика аудиторних занять та самостійної роботи

Теми лекцій

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціальна психологія освіти	2	
2	Соціально-психологічні аспекти вивчення особистості	2	2
3	Спілкування як соціально-психологічний феномен	2	2
4	Мала група як об'єкт соціально-психологічного дослідження. Міжособистісні стосунки в групах і колективах	2	-
5	Соціалізація особистості в освітньому просторі	2	2
6	Психологія педагогічного спілкування	2	
7	Співробітництво та конфлікт в освітньому просторі	2	
8	Психологічне благополуччя особистості в освітньому просторі	2	-
Разом		16	6

Теми практичних занять

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Соціальна психологія освіти	2	
2	Соціально-психологічні аспекти вивчення особистості	2	2
3	Спілкування як соціально-психологічний феномен	2	2
4	Соціалізація особистості в освітньому просторі	2	2
5	Психологія педагогічного спілкування	2	
6	Співробітництво та конфлікт в освітньому просторі	2	
7	Психологічне благополуччя особистості в освітньому просторі	2	
8	Освіта у соціально-психологічному вимірі	2	
Разом		14	4

Самостійна робота

№	Назва теми	Кількість годин	
		денна	заочна
1	Врахування соціально-психологічних особливостей старшокласників цифрової епохи на уроках англійської мови	10	15
2	Стиль педагогічного спілкування та якості розвитку особистості	10	15
3	Соціально-психологічні засоби підвищення толерантності до інакшості і різноманіття в освітньому середовищі (на уроках англійської мови)	10	15
4	Психологічно безпечне освітнє середовище	15	20
5	Соціально-психологічні засоби сприяння особистісному та професійному становленню старшокласників на уроках англійської мови	15	15
Разом		60	80

V. Система оцінювання

5.1. Форми проміжного та підсумкового контролю

Форм роботи	Вид роботи	Розподіл балів
Робота під час занять	Участь у дискусії та симуляціях ділової комунікації, міні-тренінгу	0-5
	Головний доповідач/модератор питання (презентація)	0-5
	Аналіз кейсів педагогічного спілкування	0-5
	Соціометрія	0-5
	Виконання модульних контрольних - тести (виконується на платформі УНІКОМ)	0-25
Разом:		0-45
<i>Індивідуальне науково-дослідне завдання «Рефлексія соціально-психологічних характеристик особистості педагога»</i>	Розуміння соціально-психологічних характеристик, що зумовлюють ефективну взаємодію між суб'єктами освітнього простору	0-3
	Проведення міні-дослідження	0-2
	Обробка та аналіз даних	0-2
	Підготовка звіту, висновки	0-3
Разом:		0-10
<i>Груповий дослідницький проєкт «Комплексне емпіричне дослідження соціально-психологічних характеристик майбутнього педагога»</i>	Розуміння актуальності заявленої проблематики, формулювання мети, гіпотези дослідження (вступ)	0-2
	Планування та здійснення теоретичного дослідження (теоретична частина)	0-3
	Планування та проведення емпіричного дослідження (практична частина)	0-3
	Обробка та аналіз даних (практична частина)	0-5
	Підготовка публікації	0-2
Разом:		0-15
<i>Підсумкове тестування</i>	Оцінка міри володіння знаннями програмного матеріалу Оцінка здатності встановлення взаємозв'язків та виносити судження Оцінка здатності враховувати психологічні закономірності при вирішенні практичних завдань	0-30
Разом:		0-30

5.2. Методи та засоби діагностики результатів навчання

Діагностика здійснюється за допомогою узагальнених академічних завдань, аналізу кейсів, що створюються як модель певної проблемної ситуації за спеціальністю на базі програмних результатів навчання.

Методи оцінювання. Поточне оцінювання (оцінювання роботи на практичному занятті: виступ, доповнення, обговорення кейсів ділових комунікативних ситуацій, виконання практичних завдань; оцінювання виконання ІНДЗ; підсумковий контроль (тест)).

VI. Рекомендовані джерела інформації

6.1. Основні:

1. Baron, R. A., & Branscombe, N. R. (2016). *Social Psychology* (14th ed.). Boston, MA: Pearson/Allyn and Bacon.
2. Baumeister, R. F., & Bushman, B. J. (2016). *Social Psychology and Human Nature* (4th ed.). Belmont, CA: Thomson/Wadsworth.
3. Gilovich, T., Keltner, D., Chen, S., & Nisbett, R. (2019). *Social Psychology* (5th ed.). New York: W. W. Norton.
4. Heinzen, T., & Goodfriend, W. (2018). *Social Psychology*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
5. Wentzel K.R., Geetha B. Ramani G.B. (eds.) (2016). *Handbook of social influences in school contexts: Social-emotional, motivation, and cognitive outcomes*. Publisher: Taylor & Francis. URL: <https://bookauthority.org/books/best-educational-psychology-books>
6. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В. (ред.) (2024). *Соціальна психологія [Електронний ресурс]* : навч. посіб. для здобувачів ступеня бакалавра ; КПП ім. Ігоря Сікорського. – 2-ге вид., перероб. і доп. – Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського. – 595 с.
<https://ela.kpi.ua/items/c047fef0-8cdb-46fa-aa4c-c7b4e6a41250>
7. Горянська А.М., Пісоцький В.П. Навчальна програма та методичні рекомендації до курсу «Соціально-психологічні аспекти освітнього процесу» для студентів спеціальності «Середня освіта». - Ніжин : Видавництво НДУ ім. М. Гоголя, 2024. — 181 с.
8. Орбан-Лембрик Л. Е. (2010). *Соціальна психологія*: підруч. для студ. вищ. навч. закл.: у 2 кн. - Чернівці : Книги-XXI.
9. Слюсаревський М. М. (ред.) (2018). *Основи соціальної психології*. Київ : Талком.
10. Сурякова М.В., Панфілова Г.Б., Скляньська О.В. (2021). *Соціальна психологія (з основами соціально-психологічного тренінгу)*: Навч. посібник. Дніпро: Середняк Т. К., 2021, – 150 с.
http://biblio.umsf.dp.ua/jspui/bitstream/123456789/4469/1/Навч_пос_СОЦ_ПСИХОЛ_2021_око_нчат_var1.pdf

6.2. Додаткові:

1. Gruman, J., Schneider, F. W., & Coutts, L. M. (Eds.). (2016). *Applied Social Psychology: Understanding and Addressing Social and Practical Problems* (3rd ed.). London: Sage Publications.
2. Steg, L., Keizer, K., Buunk, A. P., & Rothengatter, T. (Eds.). (2017). *Applied Social Psychology: Understanding and Addressing Social and Practical Problems* (3rd ed.). London: Sage Publications.
3. Андрєєнкова В.Л., Левченко К.Б., Матвійчук М.М., Дацко О.В. (2020). *Вирішую конфлікти та будує мир навколо себе. Базові навички медіації однолітків*. Навчально-методичний посібник. – К.: ФОП Нічога С.О. – 200 с.
4. Андрєєнкова В. Л. та ін. (2023). Впровадження відновного підходу, посередництва,

медіації та практики функціонування служб порозуміння в закладах освіти : Навч.-метод. посіб. / Київ : ТОВ "Агентство "Україна". 186 с. URL: <http://surl.li/tqjon>

5. Андрєєнкова В. Л., Войцях Т. В., Гриців І. П., Мельничук В. О., Сабліна Н. О., Флярковська О. В., Харківська Т. А. (2023). *Психосоціальна підтримка учасників освітнього процесу*. Навчально-методичний посібник. – К. – 149 с.

6. Байдик В. В., Столбун Н. О. (упоряд.), (2019). *Психологічна безпека освітнього середовища* : навчально-методичний посібник.- Харків : Друкарня Мадрид. 100 с.

7. Бевз Г.М., Каніболоцька М.С., ред. (2022). *Психологічні ресурси взаємодії школи, сім'ї, громади*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД. – 106 с.

8. Бевз Г. М., Кравчук С. Л. (ред.) (2021). *Нова українська школа: соціально-психологічні технології підтримки: практичний посібник*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД - 162 с.

9. Бевз Г.М., Петренко І.В., ред. (2020). *Соціальний конфлікт: інноваційні комунікативні технології врегулювання: практичний посібник*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. 144 с.

10. Бондарчук О. І. (2018). *Психологічна безпека освітнього середовища: сутність та умови створення*. спецкурс для слухачів очно-дистанційної форми навчання в системі післядипломної педагогічної освіти. – К. – 24 с.

11. Веремеєнко О.В. (2009). *Психологічний аналіз соціального середовища молодіжної волонтерської організації*. Вісник НТУУ «КПІ». Філософія. Психологія. Педагогіка. Випуск1.

12. Власова О.І. (2005). *Педагогічна психологія*. К.: Либідь.

13. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., ред., (2011). *Технологія підготовки педагогів до попередження насильства та агресії в сім'ї*. Рівне: «Прінт Хауз».

14. Гарькавець С.О., Волченко Л.П. (2020). *Конфлікти в освітньому середовищі: діагностика та практика вирішення* : навчально-методичний посібник. Харків : Друкарня Мадрид. 91 с.

15. Горностай П. П., ред. (2011). *Оптимізація соціально-психологічного клімату групових суб'єктів освітньої діяльності*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К.: Міленіум. – 80 с.

16. Горностай П.П., ред. (2017). *Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі*. Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум. – 48 с.

17. Горностай П.П., ред. (2020). *Оптимізація групової взаємодії в малих групах*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький: Імекс-ЛТД. – 126 с.

18. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). Готовність до саморозвитку майбутніх педагогів гуманітарних спеціальностей // Вісник НАУ. Серія: Педагогіка. Психологія. 1(22). С. 85–93.

<https://jrn1.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/17609>

19. Горянська А.М., Пісоцький В.П., Гришко В.В. (2024). Проблема психологічної безпеки освітнього середовища в сучасних умовах // Габітус. Вип. 62. С. 248 – 253.

<http://habitus.od.ua/journals/2024/62-2024/46.pdf>

20. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). *Толерантність майбутніх учителів як ресурс подолання емоційних ситуацій* // Психологічні студії. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки. № 2. С. 155 – 164.

<http://journals.vnu.volyn.ua/index.php/psychology/article/view/1258/1169>

21. Горянська А.М., Пісоцький В.П. (2023). *Зв'язок комунікативних установок майбутніх*

вчителів з типами їх ставлення до людей // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія психологічна: збірник наукових праць. №2. С. 78 – 85.

22. Горянська А.М. (2015). *Психологія толерантності*. Навчально-методичний посібник. Ніжин: Вид-во НДУ ім. М. Гоголя. 250 с.

23. Гусєв А., ред. (2020) *Комунікативні технології інформаційного суспільства*. Кропивницький : Імекс-ЛТД, 142.

24. Даниленко Л.І. (ред.). (2014). *Стандарти громадсько-активної школи: соціальна інклюзія: навчально-методичний посібник*. — К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2014. — 68 с.

25. Зливков В.Л., Лукомська С.О. ред. (2019). *Психологія педагогічної взаємодії: інтегративний підхід: монографія*. — К. — 259 с.

26. Івашкевич Е.З. (2017). *Соціальний інтелект педагога* : [монографія] / Е.З. Івашкевич. — К. : ТОВ «Принт-Хауз»,. — 536 с.

27. Ігнатович О. М. (2012). *Психологічна модель особистості інноваційного педагога* / О. М. Ігнатович // Психологічні засади формування педагогічної майстерності вчителів у роботі з інтелектуально обдарованими учнями : матеріали круглого столу, 22 листопада 2012 року, м. Київ. — К. : Інститут обдарованої дитини. — С. 59-67.

28. Ігнатович О. М. (2020). *Індивідуально-психологічні відмінності інноваційності педагогічних працівників* // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми, № 72 (2024), 164-173.

29. Кононець М.О. (2020). *Психологія лідерства: навч. посібн.* / Київ, КВПЦ. — 252 с.

30. Коробка Л. М., ред. (2021) *Соціально-психологічні засоби підвищення толерантності до інакшості і різноманіття в освітньому середовищі*. Київ.

31. Мельниченко Н. (2024). *Школа без цькування: для освітян. Протидія традиційному булінгу* : Методичні рекомендації з організації системної протидії булінгу в закладі освіти. ГО «Студена». Видавництво «Теза». 104 с.

32. *Методичні рекомендації щодо надання психологічної підтримки учасникам освітнього процесу* / Фундація Олени Зеленської, 38 с. <https://znayshov.com/FR/32618/973.pdf>

33. Османова, А. М. (2020). *Соціально-психологічні аспекти профільної 12-річної школи*. Психологія і педагогіка в системі сучасного гуманітарного знання ХХІ століття, Збірник тез міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, Україна, 11-12 грудня 2020 р.) (с. 29-33). Харків: Східноукраїнська організація “Центр педагогічних досліджень”.

34. Панок В.Г. (2021). *Технологія формування соціально-психологічної компетентності педагогів*. Психологічний супровід формування демократичних засад та профілактики і розв’язання конфліктів у закладі освіти. Київ : Ніка-Центр, 2021. С. 43-56.

35. Панок В. Г., Ткачук І. І. ред. (2020). *Групові форми роботи в системі психосоціальної допомоги дітям і сім'ям, що опинились у складних життєвих обставинах внаслідок військових дій (досвід упровадження)*— Київ : Ніка-Центр. — 122 с.

36. Панченко Т.Л., ред. (2016). *Психологічна безпека освітнього середовища: Вісник психологічної служби Київщини*. Випуск 9. Біла Церква: КВНЗ КОР "Академія неперервної освіти". — 228 с.

37. Петренко І.В., ред. (2020). *Менеджмент соціальних конфліктів: методичні рекомендації*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. 77 с.

38. Піддячий М. І. (ред.). (2013). *Формування освітнього середовища профільної школи* — К. : Педагогічна думка. — 200 с.

39. Пісоцький В.П., Горянська А.М. (2021). *Соціальний інтелект як умова успішної адаптації особистості* / Виміри особистісних трансформацій: матеріали IV Всеукраїнського

науково-практичного семінару (м. Ніжин, 6 жовтня 2021 року) / Т. М. Титаренко, О.П. Щотка та ін. - Київ: ІСПП НАПН України. – С. 26-30.

40. Пісоцький В.П., Горянська А.М. (2023). *Теоретичні питання вікової психології*: [навчальний посібник] - Ніжин : Вид-во НДУ ім. М. Гоголя. – 232 с.

41. Пісоцький В.П., Горянська А.М. (2020). *Толерантність в умовах невизначеності: виклики сьогодення* // Горизонти посттравматичного особистісного життєтворення : матеріали Всеукраїнського науково-практичного семінару “Горизонти посттравматичного особистісного життєтворення”, м. Київ [електронний документ] / ред. кол. : Т. М. Титаренко (голов. ред.) та ін. – К. : ІСПП НАПН України. – 100 с. – С. 14 – 19.

42. Рогоза В.В. (2013) *Психолого-педагогічні засади професійного самовизначення особистості. - Формування освітнього середовища профільної школи.* - К.: Педагогічна думка, С.120.

43. Савчин М. В., Василенко Л.П. (2017). *Вікова психологія*. Київ : Академія.

44. Слюсаревський М. М., Хазратова Н. В. (2020) *Теоретичні напрями соціальної психології*. Львів: Видавництво Львівської політехніки.

45. Становських З. Л. (2014). *Мотиваційно-сміслові детермінанти саморегуляції професійної діяльності педагогів* : методичний посібник. — Кіровоград : Імекс ЛТД. — 168 с.

46. Титаренко Т. М., ред. (2019) *Соціально-психологічні технології відновлення особистості після травматичних подій*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД. – 220 с.

47. Титаренко Т.М., Дворник М.С., ред. (2022). *Як допомогти особистості в період переходу від війни до миру: соціально-психологічний супровід*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД. – 154 с.

48. Черних О.О. (2020). *Онлайн: Керівництво із соціально-педагогічного супроводу формування безпечної поведінки підлітків в інтернет* : навчально-методичний посібник., К.: ВАІТЕ. – 108 с.

49. Чорна Л. (2014). *Рольова ідентичність старшокласників*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – К. : Міленіум. – 128 с.

50. Чорна Л.Г., ред. (2021). *Групові ресурси подолання наслідків негативних соціальних явищ*. Національна академія педагогічних наук України, Інститут соціальної та політичної психології. – Кропивницький : Імекс-ЛТД, 2021. – 98 с.

51. Штепа О. С. (2012). *Самоменеджмент (самоорганізування особистості)* : навч. посібник. – Львів : ЛНУ імені Івана Франка. – 362 с.

52. Щотка О.П. (2014) *Психологія управління*. Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя.

53. Щотка О.П. (ред.), (2012). *Вікова психологія*. Ніжин: Видавництво НДУ ім. М. Гоголя.